

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ЕДЬЮТЕЙНМЕНТУ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

В. В. Богуцька

Анотація. У статті досліджуються психолого-педагогічні аспекти застосування технології едьютейнменту у процесі вивчення англійської мови. Розкрито сутність едьютейнменту як технології, що органічно поєднує освітній зміст із розважальним форматом та емоційною залученістю здобувачів освіти. Проаналізовано психологічні особливості юнацького віку та їх вплив на навчальну діяльність старшокласників. Обґрунтовано необхідність пошуку нових педагогічних підходів у відповідь на загальну тенденцію до зниження навчальної залученості учнів. Доведено, що едьютейнмент здатний формувати автономну внутрішню мотивацію через ігрові, творчі та інтерактивні форми роботи. Зроблено висновок про доцільність його застосування у старшій школі як інструменту підвищення інтересу до вивчення англійської мови.

Ключові слова: едьютейнмент, психологічні особливості, юнацький вік, англійська мова, мотивація.

Вступ. Сучасний освітній простір переживає кардинальні трансформації, зумовлені стрімким розвитком цифрових технологій, зміною когнітивних запитів учнівської молоді та необхідністю підвищення ефективності навчального процесу. Особливої уваги ця проблема набуває у контексті вивчення іноземних мов, зокрема англійської, яка залишається ключовим інструментом міжнародної комунікації, академічної мобільності та професійної реалізації. Водночас традиційні методи навчання дедалі частіше виявляють свою недостатність: знижується мотивація здобувачів освіти, виникає психологічний бар'єр перед мовною практикою, а механічне засвоєння матеріалу не забезпечує стійких комунікативних компетентностей.

За таких умов актуалізується потреба у впровадженні нових педагогічних підходів, що органічно поєднують навчальний та розважальний складники. Одним із таких підходів є технологія едьютейнменту (*edutainment* – від англ. *education* «освіта» + *entertainment* «розваги»), що відображає його основну ідею: одночасне поєднання навчальної діяльності з емоційним залученням учнів. На думку професора Університету Бокконі (Італія) Мікелі Едіс, едьютейнмент являє собою особливий вид діяльності, у межах якого процес навчання відбувається паралельно із задоволенням пізнавальної цікавості особистості. У ширшому педагогічному розумінні едьютейнмент трактується як навчальний процес, свідомо організований як гармонійне поєднання освітнього та розважального змісту, що створює комфортну атмосферу для здобувачів освіти: навчання відбувається природно і невимушено – через ігри, рольові вправи та демонстрації, що сприяє глибокому засвоєнню матеріалу без відчуття примусу чи психологічної напруги. Серед дослідників, які заклали наукову основу едьютейнменту, варто виокремити Е. Пайвіо, концепція подвійного кодування якого доводить, що інформація засвоюється ефективніше за одночасного задіяння вербального та візуального каналів сприйняття, а також Е. Дейла, який у своїй теорії «конуса досвіду» обґрунтував, що найглибший навчальний досвід виникає тоді, коли учень безпосередньо діє, а не лише слухає чи спостерігає. Дж. Брунер натомість запропонував концептуальну модель людського розуміння, що рухається від конкретного до абстрактного – від безпосереднього досвіду до символічного представлення, що також є одним із ключових принципів едьютейнменту. Подальші дослідження П. Баггета та Р. Б. Козми підтвердили, що правильний добір та поєднання медіазасобів здатні суттєво покращити навчальні результати, що стало важливим підґрунтям для розробки мультимедійних едьютейнмент-орієнтованих матеріалів. Принципово важливим є те, що едьютейнмент акцентує не лише на змісті навчання, а й на методах і техніках його організації, де визначальну роль відіграє якісна взаємодія між учителем і учнями. Варто зазначити, що прагнення зробити навчання живим та емоційно насиченим простежується впродовж усієї історії розвитку освіти, що свідчить про глибоку відповідність едьютейнменту природі людського пізнання. Зазначена технологія спирається на принципи ігрової діяльності, емоційного залучення та мультимедійності [1].

Основний розділ. Теоретичне підґрунтя едьютейнменту закладене у роботах дослідників, які вивчали взаємозв'язок емоцій і пізнавальної діяльності. Ідея поєднання навчання з розвагою має глибоке історичне коріння, сягаючи часів античності: давньогрецькі мислителі використовували *storytelling*, драму та діалог як засоби передачі знань і філософських ідей, у середньовіччі релігійні вистави слугували інструментом просвіти широких верств населення, а у XIX ст. публічні лекції з візуальними демонстраціями та ілюстровані видання застосовувалися для популяризації наукових знань. Усе це заклало підґрунтя для більш складних та інтерактивних форм едьютейнменту у XX ст., коли у 1948 р. в студії Волта Діснея вперше було вжито сам термін «едьютейнмент» для позначення нового формату пізнавальних і водночас захопливих документальних матеріалів. Це стало символічною точкою відліку для едьютейнменту як усвідомленої освітньої концепції, що поєднує навчальну цінність з елементами розважальності [2, с. 150–151].

Водночас більшість наявних досліджень зосереджена або на окремих інструментах едьютейнменту, або на його загальнодидактичних аспектах, без комплексного аналізу психолого-педагогічних умов ефективного застосування цієї технології безпосередньо у процесі вивчення англійської мови. Недостатня розробленість зазначеної проблематики зумовлює актуальність пропонованого дослідження.

Мета статті полягає у дослідженні психолого-педагогічних аспектів застосування технології едьютейнменту в процесі вивчення англійської мови саме учнями 10–11 класів та розкритті механізмів її впливу на мотивацію, когнітивну активність та емоційну залученість. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: розкрити сутність і структуру технології едьютейнменту як педагогічного явища; проаналізувати психологічні механізми її впливу на навчальну діяльність; обґрунтувати педагогічні умови ефективного застосування едьютейнменту у процесі вивчення англійської мови.

Едьютейнмент як освітня технологія спрямований передусім на підвищення мотивації здобувачів освіти та формування позитивного ставлення до навчальної діяльності. З психолого-педагогічної позиції це є принципово важливим, оскільки мотивація виступає одним із ключових чинників успішності навчання загалом і опанування іноземної мови зокрема. Основна ідея технології полягає у перетворенні навчального процесу на захопливу і доступну для здобувачів освіти діяльність, що сприяє їх активному залученню до освітнього процесу. Навчання у такому форматі сприймається не як обов'язок, а як діяльність, що викликає щирий інтерес і задоволення, де досягнення результату органічно ототожнюється з набуттям нових знань і навичок.

Психолого-педагогічні дослідження переконливо свідчать про те, що інформація, подана в ігровій або інтерактивній формі, засвоюється учнями значно швидше та зберігається в пам'яті довше, порівняно з традиційними способами її подачі. У цьому контексті навчальний процес набуває ігрових рис, а успіх у «грі» передбачає оволодіння певним навчальним матеріалом, що формує внутрішню потребу учня у пізнанні та стимулює його пізнавальну активність [3, с. 57–60].

За віковою періодизацією, прийнятою у вітчизняній психології, період ранньої юності (15–17 років) відповідає старшому шкільному віку і пов'язаний із завершенням статевого дозрівання, стабілізацією фізичного розвитку та остаточним переходом від дитинства до зрілості. Визначальною рисою цього етапу є різка зміна внутрішньої позиції старшокласника: з'являється потреба мислити і діяти як доросла людина, а погляд на теперішнє формується крізь призму майбутнього – побудови життєвих планів, вибору професії та становлення власного світогляду. На перший план виходить професійне самовизначення як психологічний центр соціальної ситуації розвитку юнака – складний і тривалий процес, що вимагає розвинених розумових здібностей, реалістичної самооцінки та сформованих пізнавальних інтересів. Водночас через брак реалістичного уявлення про майбутню професію та відсутність практичного досвіду старшокласники нерідко піддаються сумнівам, тривозі і страху помилитися, що суттєво позначається на їхньому емоційному стані та навчальній діяльності.

Необхідність професійного самовизначення суттєво змінює ставлення старшокласника до навчання. Порівняно з підлітковим віком, інтерес до навчальної діяльності зростає: провід-

ною стає навчально-професійна діяльність, де навчання розглядається як необхідна база для оволодіння майбутньою професією. Старшокласників передусім приваблюють ті предмети, які вони вважають особистісно значущими у контексті обраного професійного шляху, що зумовлює вибірковість їхніх пізнавальних інтересів. Водночас ця вибірковість має і зворотний бік: предмети, які не вписуються в індивідуальну професійну траєкторію учня, поступово відходять на другий план, а підтримання мотивації до їх вивчення стає для вчителя справжнім педагогічним викликом. Англійська мова у цьому контексті є показовим прикладом – для частини старшокласників вона може сприйматися як предмет, не пов'язаний з обраною спеціальністю, що суттєво знижує внутрішній стимул до її опанування. Провідними мотивами навчання стають не оцінка чи уникнення покарання, як у молодшому шкільному віці, і не прагнення самоствердитися, як у підлітка, а усвідомлене прагнення до самовизначення, підготовки до самостійного життя та розуміння практичної значущості знань для вступу до закладу вищої освіти чи оволодіння професією [4, с. 90–92].

Зарубіжні дослідники також акцентують на визначальній ролі навчальних досягнень у підлітковому та юнацькому віці. Зокрема, встановлено, що підлітки проводять більше часу у школі, ніж у будь-якому іншому середовищі, що підкреслює її ключову роль у формуванні особистості. Академічна успішність у цей період визначається комплексом взаємопов'язаних чинників: міжособистісних – зокрема залученістю батьків до освітнього процесу; внутрішньо-особистісних – передусім рівнем внутрішньої мотивації; а також інституційних – якістю навчального закладу. Водночас навчальні досягнення є важливими не лише як показник успішної адаптації в юнацькому віці, а й як підґрунтя для майбутніх освітніх і професійних можливостей. Серйозним наслідком академічної неуспішності, особливо у випадку залишення школи, є високий ризик безробіття або низькооплачуваної зайнятості в дорослому житті [5]. Водночас дослідження фіксують загальну тенденцію до зниження навчальної залученості учнів упродовж підліткового та юнацького віку – як у когнітивному, так і в емоційному та поведінковому вимірах. Ця тенденція простежується в різних країнах і культурах, що свідчить про її універсальний, а не локальний характер. Одним із пояснень є нездатність традиційної школи в належний спосіб підтримувати потреби розвитку підлітків і стимулювати їхню залученість до навчання – зокрема, враховувати зростаючу роль однолітків і значущих дорослих, зменшення батьківського впливу та потребу учнів у самостійності й осмисленій діяльності. Показово, що гендерний аспект також відіграє суттєву роль: дослідження стабільно фіксують вищий рівень навчальної залученості у дівчат, порівняно з хлопцями, що пояснюється, зокрема, соціальними очікуваннями щодо академічної успішності. Хлопці натомість є найбільш вразливою групою щодо ризику повного відсторонення від навчального процесу, особливо у старшому підлітковому віці, коли соціальний тиск щодо відповідності «маскулінним» нормам може суперечити орієнтації на навчальні досягнення. Усе це переконливо засвідчує необхідність пошуку нових підходів до організації навчання, здатних підтримувати залученість усіх категорій учнів – незалежно від віку та гендеру [6].

Мотивація також є одним із ключових чинників успішності навчання іноземної мови, що безпосередньо впливає на навчальні досягнення, рівень задоволеності та наполегливість учнів у досягненні освітніх цілей. Зарубіжні дослідники розглядають мотивацію не як єдину цілісну конструкцію, а як континуум – від повністю зовнішньої, контрольованої мотивації до повністю автономної, внутрішньої. Внутрішня мотивація, що ґрунтується на щирому інтересі та задоволенні від діяльності, є найбільш продуктивним її різновидом і слугує рушієм навчання впродовж усього життя. Натомість зовнішня мотивація може набувати різних форм: від прагнення досягти особистісно значущих цілей – до навчання з остраху осуду з боку оточення чи заради матеріальної винагороди. Дослідження переконливо свідчать, що переважання зовнішньої, контрольованої мотивації корелює з нижчим рівнем психологічного благополуччя учнів і підвищеним ризиком припинення навчання, тоді як автономна мотивація забезпечує позитивні навчальні результати. Показово, що рівень мотивації до вивчення англійської мови не є стабільним: зафіксовано його зниження впродовж шкільних років, що частково пояснюється вибірковістю пізнавальних інтересів старшокласників – у період професійного самовизна-

чення англійська мова нерідко відходить на другий план, якщо учень не вбачає безпосереднього зв'язку між нею та обраним фахом. Водночас у тих здобувачів освіти, які усвідомлюють практичну значущість володіння мовою для свого майбутнього, спостерігається певне зростання мотивації, що свідчить про визначальну роль особистісного сенсу у навчальній діяльності [7].

Окреслена динаміка мотивації спонукає дослідників і практиків до пошуку нових педагогічних підходів, здатних підтримувати та розвивати внутрішню зацікавленість учнів упродовж усього процесу навчання. Одним із таких підходів є технологія едьютейнменту, яка завдяки поєднанню навчального змісту з емоційною залученістю, ігровими елементами та інтерактивністю створює умови для формування саме автономної, внутрішньої мотивації – тієї, що виникає не з примусу, а з реального інтересу та задоволення від процесу пізнання. Застосовуючи едьютейнмент, учитель перестає бути єдиним джерелом знань і перетворюється на фасилітатора навчального процесу, головним завданням якого є створення такого освітнього середовища, в якому учень почувається активним, залученим і почутим. Учень у такій моделі навчання займає центральну позицію: він не пасивно сприймає інформацію, а самостійно досліджує, взаємодіє, приймає рішення та конструює власне знання через діяльність. Саме ця активна роль здобувача освіти є принципово важливою з психологічної позиції – вона задовольняє базові потреби юнацького віку у самовираженні, визнанні та автономії, що суттєво підсилює внутрішню мотивацію до навчання. Едьютейнмент-орієнтовані завдання – рольові ігри, творчі проекти, інтерактивні вправи, робота в групах – спонукають учнів до реальної комунікації англійською мовою в умовах, наближених до природних, що формує не лише мовленнєву компетентність, а й стійкий інтерес до предмета. Отже, едьютейнмент виступає дієвим інструментом підвищення навчальної залученості старшокласників, перетворюючи урок англійської мови з формального обов'язку на простір для творчості, взаємодії та справжнього пізнання.

Висновки. Проведений теоретичний аналіз психолого-педагогічних аспектів застосування технології едьютейнменту у процесі вивчення англійської мови учнями 10–11 класів дає змогу сформулювати такі висновки. Едьютейнмент є педагогічно обґрунтованою технологією, що органічно поєднує освітній зміст із розважальним форматом, створюючи емоційно насичене та інтерактивне навчальне середовище. Його застосування відповідає психологічним особливостям учнів раннього юнацького віку – їхній потребі у самовираженні, автономії та осмисленій діяльності, що робить цю технологію особливо доцільною саме для старшої школи. Мотиваційна сфера старшокласників характеризується вибірковістю пізнавальних інтересів, зумовленою процесом професійного самовизначення, що створює ризик втрати особистісної значущості окремих предметів, зокрема англійської мови. Технологія едьютейнменту здатна нівелювати цю тенденцію, формуючи автономну внутрішню мотивацію через залучення учнів до ігрових, творчих та інтерактивних форм навчальної діяльності, де учень займає центральну активну позицію. Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробці та емпіричній перевірці конкретних едьютейнмент-орієнтованих методичних моделей навчання англійської мови у старшій школі.

Abstract. The article examines the psychological and pedagogical aspects of applying edutainment technology in the process of teaching English. The essence of edutainment as a technology that organically combines educational content with an entertaining format and emotional engagement of learners is revealed. The psychological characteristics of adolescence and their influence on the learning activity of high school students are analyzed. The necessity of seeking new pedagogical approaches in response to the general tendency of declining student engagement is substantiated. It is proven that edutainment is capable of fostering autonomous intrinsic motivation through game-based, creative and interactive forms of work. A conclusion is drawn regarding the appropriateness of its application in high school as an instrument for enhancing interest in learning English.

Keywords: edutainment, psychological characteristics, adolescence, English language, motivation.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Feiyue Z. Edutainment methods in the learning process: Quickly, fun, and satisfying. *International Journal of Environment, Engineering & Education*. 2022. Vol. 4, № 1. P. 19–26.

2. Edutainment: A fusion of education and entertainment / L. Shukla, R. Pathak, R. S. Shukla, K. Singh. *International Journal of Social Sciences and Management Review*. 2025. Vol. 8, № 1. P. 150–151.
3. Боруцька Л. С. Едьютейнмент в освіті. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності*: збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль, 2021. С. 57–60.
4. Остополец І., Прокоф'єва О. Психологія (модуль «Вікова психологія»): навч.-метод. посіб. Запоріжжя: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2024. С. 90–92.
5. Lansford J. E. Adolescent development. *Noba textbook series: Psychology* / ed. by R. Biswas-Diener, E. Diener. DEF publishers, 2026.
6. Carvalho M., Veiga F. Psychosocial development and student engagement in school: A study with girls and boys in early and late adolescence. *Trends in Psychology*. 2025.
7. Canrinus E. T., Scheffler P., Baranowska K. Locating motivation for English as a foreign language over time. *Sage Journals*. 2024.

УДК 821.161.2

ІПОСТАСІ ОЛЕНИ ТЕЛІГИ В РОМАНІ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «НЕЙМОВІРНА. ОДА ДО РАДОСТІ»

В. А. Буженко, О. В. Пуніна

Анотація. У статті здійснено аналіз художнього втілення образу Олени Теліги в романі Ірен Роздобудько «Неймовірна. Ода до радості». Мета дослідження – визначити основні іпостасі героїні й охарактеризувати специфіку їхнього зображення в творі. У роботі проаналізовано чотири ключові іпостасі образу: поетка, націоналістка, організаторка й «аристократка». Доведено, що інтеграція цих іпостасей забезпечує формування цілісного образу сильної та ідейної особистості, діяльність якої репрезентує поєднання творчого потенціалу, громадянської позиції й культурної діяльності.

Ключові слова: образ, поетка, націоналістка, організаторка.

Вступ. Постать Олени Теліги посідає важливе місце в українській культурі. В сучасному літературному процесі особливої актуальності набуває художнє осмислення історичних постатей. Одним із таких творів є роман Ірен Роздобудько «Неймовірна. Ода до радості», в якому авторка пропонує власну художню інтерпретацію біографії відомої поетки. У зв'язку з цим постає потреба осмислити особливості репрезентації образу Олени Теліги в сучасній українській прозі, зокрема через систему її іпостасей, що дає змогу глибше зрозуміти багатовимірність цієї постаті.

Проблема художнього осмислення образу Олени Теліги в романі «Неймовірна. Ода до радості» вже частково висвітлювалася в сучасному літературознавстві. Зокрема, у кваліфікаційній роботі Юлії Ведмеденко «Жанрово-стильова своєрідність роману “Неймовірна” Ірен Роздобудько» [1], де увагу зосереджено на жанрових і стильових особливостях твору, специфіці авторської оповіді та поєднанні художнього й біографічного начал у тексті. Кандидатка філологічних наук Наталія Мельник у статті «Імагологічні параметри роману Ірен Роздобудько “Неймовірна. Ода до радості”» [2] аналізує особливості художнього моделювання образів і систему уявлень про національну ідентичність у романі.

У наявних дослідженнях недостатньо уваги приділено аналізу образу Олени Теліги крізь призму її іпостасей, що зумовлює потребу детальнішого вивчення цього аспекту. Для досягнення поставленої мети передбачено проаналізувати визначені іпостасі героїні, простежити їхнє формування в сюжеті роману та визначити роль у створенні цілісного образу головної героїні.

Виклад основного матеріалу. У романі Ірен Роздобудько «Неймовірна. Ода до радості» треба виокремити чотири яскраві іпостасі Олени Теліги: поетка, націоналістка, організаторка, «аристократка». Кожна по-різному розкриває її силу характеру, темперамент, світогляд.

Поетка. Початок формування Олени як поетки в романі подається доволі делікатно. На перших сторінках твору авторка знайомить читача з дівчиною, яка ще не усвідомлює значущості власного поетичного голосу. Її ранні вірші викликають схвалення у колі знайомих, од-